

Katja Creutz, vanhempi tutkija / **Ville Sinkkonen**, tutkija

PRESIDENTTI TRUMPIN UHKAPELI IRAN-PAKOTTEILLA

TRANSATLANTTISET SUHTEET KOETUKSELLA

Donald Trumpin uusi Iran-politiikka on tuonut esille juovan transatlanttisissa suhteissa. Vetäytyminen ydinsopimuksesta ja pakotteiden uudelleen asettaminen kielivät Yhdysvaltojen halusta vetää omaa linjaansa. Se poikkeaa Euroopan diplomatiaa painottavasta lähestymistavasta.

Presidentti Donald Trumpin päätös vetäytyä Iranin ydinsopimuksesta on saanut osakseen arvostelua paitsi Yhdysvaltojen eurooppalaisilta liittolaisilta myös kotimaassa. Kriitikoiden mukaan presidentti nakertaa päätöksellään monenkeskisen diplomatian uskottavuutta, antaa Iranille mahdollisuuden ydinaseen hankkimiseen ja heikentää Lähi-idän turvallisuustilannetta entisestään. Trumpin kannattajat ovat kiittäneet häntä puutteellisen sopimuksen hylkäämisestä ja keskeisen vaalilupauksen täyttämisestä.

Trump on kutsunut Iranin ydinsopimusta ”kaikkien aikojen huonoimmaksi diiliksi”, ja hänen näkemysensä heijastelevat sopimuksen

arvostelijoiden kantoja laajemmin. Erityisesti Trumpia hiertävät sopimuksen ”auringonlaskun lausekkeet”, jotka antavat Iranille mahdollisuuden jatkaa tiettyjä uraanin rikastamisprosesseja 10–15 vuoden ylimenokauden jälkeen. Sopimus ei ole arvostelijoiden mukaan myöskään riittävän laajamittainen, koska se ei esimerkiksi suitsi Iranin ohjusohjelmaa tai maan alueellisia valtapyrkimyksiä, kuten tukea Hamasille, Hizbollahille tai Bašar Al-Assadin hallinnolle Syyriassa. Lisäksi Iranin ydinsopimus on osa Barack Obaman ulkopoliittista perintöä, jota Trump murentaa pala palalta.

Aiemmin voimassa olleiden pakotteiden palauttaminen 90–180

päivän kuluessa oli Trumpin hallinnolta voimallisin mahdollinen toimi – sotilaallista voimankäyttöä lukuun ottamatta. Päätös heijastelee Trumpin ulkopoliittista lähestymistapaa laajemmin: hallinto suosii taloudellisia keppejä ja porkkanointa, usein yksipuolisten uhkausten muodossa, ja jättää diplomaattiset keinot ja monenkeskiset prosessit taka-alalle.

Asettamalla pakotteet uudelleen Trump luo itsestään kuvaa vahvana johtajana. Hän näyttäytyy aikaansaavana presidenttinä, joka on valmis käyttämään Yhdysvaltojen valta-asemaa hyväkseen välittämättä liittolaisten tai joidenkin Washingtonin ulkopoliittiseen eliittiin kuuluvien näkemyksistä.

Se, että Yhdysvallat hyödyntää pakotteita, ei ole sinänsä yllättävää, sillä maa on käyttänyt niitä enemmän kuin yksikään muu valtio. Vaikuttaakseen Iranin toimiin pakotteiden pitäisi kuitenkin olla realistisia ja tavoitteiden tulisi olla selvillä. Yhdysvaltojen ulkoministeri Mike Pompeo on listannut 12 vaatimusta, joihin Iranin olisi täytettävä.

Vaatimuksissa ei ole kyse pelkästään ydinaseista. Iranin pitäisi esimerkiksi edesauttaa rauhanomaista ratkaisua Jemenin konfliktiin ja lopettaa uhkaava käytös naapureitaan, erityisesti Israelia, kohtaan. Vaatimukset ovat niin laaja-alaisia, ettei Iranin nykyhallinnon taipuminen niihin ole todennäköistä. Näyttäisi siltä, että vain hallinnon vaihtuminen voisi johtaa Yhdysvaltojen haluamaan lopputulokseen, vaikka Yhdysvallat ei olekaan virallisesti esittänyt tällaista vaatimusta.

On tärkeää muistaa, että viimeksi kun Iran tuli neuvottelupöytään, maahan kohdistuneilla pakotteilla oli kansainvälinen tuki. Tällä kertaa Yhdysvaltojen asettamalla pakotteilla ei ole laajaa kannatusta, ja maan liittolaiset ovat joutuneet puun ja kuoren väliin.

EU:n mukaan pakotteet uhkaavat tehdä Iranista jälleen hylkiövaltion. Lisäksi pakotteilla on

taloudellisia vaikutuksia Iranissa toimiville eurooppalaisyrityksille. Pahimmassa tapauksessa yritykset joutuvat Yhdysvaltojen viranomaisten hampaisiin rikottuaan pakotteita. Se voi johtaa paitsi sakkoihin ja taloudellisiin menetyksiin myös rapauttaa yritysten mainetta. Pompeo onkin todennut, että Yhdysvaltojen pakotteilla on seurauksia myös kolmansille maille. Tämä osoittaa, että Yhdysvallat uskoo joko voivansa taivutella liittolaisensa pakoterintamaan tai se ei anna monenväliselle koordinaatiolle paljoa painoarvoa. Pakotteiden asettaminen on yhtäältä riita ulkopolitiikan keinoista ja toisaalta kamppailu, jolla on vaikutuksia globaaliin talouteen.

Laajemmassa tarkastelussa kamppailu Iran-sopimuksen tulevaisuudesta heijastelee Washingtonin ja Teheranin välistä suhdetta, jota on leimannut vihamielisyys vuodesta 1979. Samaan aikaan kyse on siitä, miten Trumpin hallinto arvottaa transatlanttisia suhteita ja liittolaistensa näkemyksiä. Vaikka sekä Yhdysvallat että Eurooppa haluavat lisää vakautta Lähi-itään, niiden näkemykset Iranin kanssa toimimisesta ovat kaukana toisistaan.

Siinä missä Trump on vihkiytynyt ”maksimaalisen painostuksen” -strategiaan, eurooppalaiset

ovat sitoutuneet hitaampaan diplomaattiseen prosessiin, jonka kautta Iranista tulisi nykyistä vastuullisempi kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän osallinen. Tästä näkemyselystä huolimatta Yhdysvallat uskoo, että se voi taivutella Euroopan kovemmalle linjalle suhteessa Iraniin. Tämä vaatisi kuitenkin kompromissin, jonka myötä eurooppalaiset voisivat keha puolustaneensa kansainvälisiä periaatteita ja jonka Trumpin hallinto voisi myydä ulkopoliittisena voittona.

Tulehtuneen tilanteen valossa osapuolilla on melkoinen vuori kiihettävänä. Trumpin ulkopolitiikan epä johdonmukaisuuden valossa kaikki on kuitenkin mahdollista. Viimeisiä kortteja ei vielä ole nostettu pakasta. /